

SUMARI

PRIMERA PART: FONAMENTACIÓ TEÒRICA.....	7
Introducció.....	9
Poesia, drama i dramatització: característiques i singularitats.....	13
Poesia, dramatització i el desenvolupament de l'expressió lingüística.....	17
Narració, dramatització i escenificació: diferències principals.....	21
SEGONA PART: ANTOLOGIA DE POESIA DRAMATITZABLE.....	27
Procediment per a la dramatització de poemes.....	29
Classificació de la poesia dramatitzable.....	31
Poemes totalment dialogats, sense narrador.....	32
Poemes dialogats amb narrador.....	61
Antologies de poesia infantil utilitzades: caracterització i continguts.....	99
Índex alfabètic de poemes.....	103
Bibliografia.....	107

INTRODUCCIÓ

El desenvolupament de la competència lectora és un dels eixos fonamentals de l'educació infantil i primària. Saber llegir, saber interpretar els textos (Solé, 1998), dotar-los de sentit és una de les habilitats bàsiques que tot infant ha de desenvolupar durant la seva escolarització. D'entre aquests textos, els literaris aporten una triple dimensió a l'acte de llegir: la lingüística, com qualsevol altra tipologia textual, la cultural i l'artística (Bermúdez, 2012). A banda de la descodificació i el domini del llenguatge, aquestes darreres permeten el creixement de la competència literària que s'assoleix, no podia ser d'una altra manera, llegint literatura (Colomer, 1995). I entre els textos literaris, la poesia i el drama presenten unes característiques ben particulars i beneficioses per al treball a l'aula d'Educació Infantil i Educació Primària. La poesia i el drama són dos gèneres de la literatura infantil que, per la forma i la naturalesa del missatge que transmeten, possibiliten una educació literària d'indubtable qualitat per a l'infant (Luna, 2006; Prats, 2009). És a dir contribueixen a l'adquisició d'una sòlida competència literària i que aquest vagi desenvolupant una bona expressió lingüística en relació amb la seva edat d'aprenentatge.

En general, l'educació literària a l'escola ha usat normalment la narració, i en especial el conte, com a gènere preponderant d'anàlisi i ús didàctic a les aules. Com a formadors de futurs docents d'Educació Infantil i d'Educació Primària, volem també fixar la nostra mirada en els altres dos gèneres literaris que la tradició literària defineix, la poesia i el drama, no sols pels valors que cadascun d'ells té per si mateix, sinó, i sobretot, per a aconseguir una pràctica conjunta de tots dos. El tòpic considera la poesia i el drama com un complement didàctic a les celebracions del curs de l'any (Nadal, Sant Jordi, etc.), quan en realitat la poesia i el drama van molt més enllà,

“connecta amb els infants, els dona paraules i imatges plàstiques que necessiten per representar-se el món i per créixer. A diferència de la comunicació de la vida quotidiana, la poesia representa un espai de paraula transformadora i alliberadora. Els poemes dramatitzats atrauen els infants

per la seva sonoritat i també pel joc amb els mots que els ofereixen” (Amat; Bernal, 2020).

Ja fa temps que l'escola treballa amb la poesia (Bordons, 2009; Bersona, 2013; DD. AA., 2020) des de diferents perspectives didàctiques, però l'ús de la poesia associada a la representació i a la dramatització és una pràctica escolar que, malgrat Cervera (1990: 121) va referir-se fa ja dues dècades als jocs de dramatització de textos poètics com a lloc de trobada de l'infant amb la poesia i la dramatització, en el cas català no ha estat gaire emprada per diferents motius. La falta de formació teatral dels mestres i dels estudiants de grau de mestres i, especialment, la falta d'accés a reculls poètics susceptibles d'ésser dramatitzats han dificultat l'aplicació d'aquesta eina didàctica. En el cas que ens ocupa, pràcticament no hi ha al mercat editorial antologies generals de poesia catalana infantil que es puguin treballar a l'aula per tal de dramatitzar-les. Ara com ara, tindríem les antologies de poesia infantil generals: *Recull de poemes per a grans i petits* de M. Antonia Pujol i Tina Roig del 1978 i reeditat el 2001 i que, per tant, no contempla la poesia del segle XXI, *Poesies amb suc* de Miquel Descot publicat el 2007 i els recents reculls de Vanesa Amat, M. Carme Bernal i Isabel Muntañá. *Plouen poemes!* (2017) i *Quin embolic!* publicat el 2019. Sí que existeixen algunes antologies d'autor com ara les dedicades a Joana Raspall, *Bestiolari* compilat per Josep M. Aloy el 2014 o les de Marc Granell del 2017 que poden ser útils per l'objectiu que ens ocupa, però que només donen una visió parcial del panorama poètic, la d'un autor, i no ofereixen una visió global. És per això que ha calgut, com veurem més endavant, una tasca inicial de recerca documental i bibliogràfica de recerca de textos dins la rica tradició poètica catalana.

Tal com hem dit, no tots els textos poètics són adequats per ser dramatitzats. Per això, l'objectiu últim d'aquest llibre és proporcionar un corpus de textos poètics infantils que puguin ser dramatitzats i, en conseqüència, emprats a l'aula amb finalitats didàctiques. Per això, després de definir teòricament els conceptes de poesia i drama infantil, dramatització i joc dramàtic, aportem, en la segona part d'aquesta obra, una antologia de poemes preparats per a la seva dramatització, sigui quin sigui el seu origen, creats per ser recitats o per ser llegits. El resultat de la dramatització d'aquests poemes ens permet parlar amb propietat d'un joc dramàtic que afavoreix, sens dubte, el contacte intens i didàctic de la quitxalla amb la poesia i el drama.

Una de les qualitats que ha de tenir un text poètic al qual se li pugui aplicar un procés de dramatització és que la seva literalitat estigui reconeguda. Per aquest motiu hem dirigit la nostra mirada cap a les antologies de poesia infantil reconegudes per la tradició literària, tant actual com clàssica, per a triar els textos poètics que utilitzarem. Antologies que es

caracteritzaran més endavant. Per a cadascun dels poemes seleccionats oferim, en la segona part d'aquesta obra, una proposta de dramatització, amb especificació del nivell lector que correspon a cada poema, amb la finalitat que siguin treballats a les aules d'Educació Infantil o Educació Primària.

Pagès editors

POESIA, DRAMA I DRAMATITZACIÓ: CARACTERÍSTIQUES I SINGULARITATS

Quan parlem de gèneres literaris de literatura infantil estem referint-nos principalment a tres gèneres que, al seu torn, posseeixen i agrupen diversos subgèneres: la narrativa, la poesia i el drama infantils. Cadascun d'aquests gèneres està ben caracteritzat per uns trets que li donen entitat i particularitat dins del gran món de la literatura (García Padrino, 2001: 14). A més, tant la narració, com la poesia i el drama es caracteritzen per un discurs propi que afavoreix una comunicació lingüística i literària particulars (Sotomayor, 2000: 29).

Malgrat que el gènere narratiu, i en especial el conte, junt amb l'àlbum il·lustrat (Duran, 2000, 2007) són els gèneres, amb força diferència, més cultivats respecte a la poesia i al drama, aquests darrers posseeixen plena vitalitat malgrat la *marginació* que pateixen (Bernardi, 2011). Des d'aquest punt de vista, convé referir-se a les enormes possibilitats de lectura i aprofitament didàctic a l'aula de la poesia i el drama, donades les seves possibilitats a partir de la pràctica real amb paraules i el joc que amb aquestes es pot dur a terme.

La poesia és “un ús particular de la llengua molt relacionat amb el so, però que provoca i que suggereix sensacions, emocions, idees, etc.” (Bordons, Prats, 2019). Així, el concepte de poesia es relaciona amb l'oralitat i, en conseqüència, amb la dicció i la parla i, per extensió, amb la dramatització. La poesia permet al subjecte treballar la identificació amb la veu del poeta, així com la comunicació de la paraula revelada a cada vers i a cada estrofa (Cerrillo, 2004: 25-34). El drama, per la seva part, facilita la posada en escena i l'ús real de la llengua oral com a canal de comunicació entre dos o més subjectes. Així, l'escola no s'ha de limitar a crear projectes de dramatització en una època particular del curs, com poden ser dramatitzacions lligades a la festivitat de Nadal, sinó que la dramatització ha de ser una pràctica continuada i lligada als conceptes que el currículum escolar marca per a cada etapa.

Sobre la poesia infantil com a gènere literari s'ha escrit i publicat força a la darrera dècada i recentment (Cerrillo, 2007; Prats, 2009; Prats,

2018; Bordons & Prats, 2019). En general, podem dir que la poesia infantil és un tipus de manifestació literària i artística que té com a objectiu la comunicació entre un autor i els seus receptors, bé siguin infantils, bé siguin adults, amb una doble finalitat: el desenvolupament de la competència literària i l'entreteniment artístic d'aquell que llegeix (Prats, 2009: 150). Ha de quedar ben clar que qui escriu poesia infantil ha de tenir la suficient sensibilitat d'acostar-se al món infantil i interpretar-lo des de la serietat i les potencialitats que aquest té. Com diu Desclot (2003), la poesia infantil no és ni deu ser una poesia que abordi temes exclusivament infantils, com el joc o el món dels animals, sinó que sobretot ha de ser una poesia neta i senzillament infantil, en què l'escriptor no es dirigeix als lectors amb l'única finalitat d'instruir-los, sinó que sobretot sap mirar les realitats i circumstàncies vitals des de la pròpia ànima i essència del nen (Luján y Cerrillo, 2017).

Des del punt de vista més formal, la poesia infantil destaca per ser musical. El ritme i la melodia són fonts primàries de satisfacció en el nen. Un bon poema infantil ha de tenir un ritme i rima fluids, és a dir, amb una harmoniosa distribució de sons i accents que se succeeixin en un temps regular. La tornada, paraules o frases que es repeteixen, així com l'al·literació, el joc sonor de paraules, són també elements fònics que afavoreixen aquesta musicalitat. En segon lloc la poesia infantil ha de ser generalment breu. De mica en mica s'anirà presentant als nens poemes que comptin amb un major nombre de versos. Aquesta brevetat està lligada amb la màxima que sovint un poema infantil és com un conte en vers que gira al voltant d'una anècdota capaç de captar l'atenció del jove lector. En tercer lloc, la poesia infantil és senzilla. El vocabulari emprat ha de ser senzill, encara que hagi d'anar incorporant lèxic que l'infant haurà d'anar descobrint. El contingut del poema també ha de ser senzill, lligat a l'experiència quotidiana de l'infant, revelador, ja sigui mobilitzant la seva imaginació, divertint-lo o, fins i tot, meravellant-lo. Hi ha d'haver alguna base comuna entre les vivències de l'infant i les compreses en el poema. Finalment, pel que fa a l'estètica literària de la poesia infantil, els nens capten primer el matís afectiu de les paraules i després el seu significat. El valor de tota poesia rau en suggerir, en despertar, provocar una resposta emocional, no apel·lant únicament al significat literal encara que aquest també sigui important. És per això que les paraules d'un bon poema infantil han de ser connotatives i sensorialment riques en imatges.

Pel que fa al drama infantil, que caldrà diferenciar del teatre infantil com veurem més endavant, és un terme ben relacionat amb el significat etimològic de la paraula grega *δράμα* 'fer', 'actuar'. Per tant, quan parlem del concepte de *drama infantil* estem referint-nos a l'acció i efecte de dramatitzar, això és, la dramatització. La dramatització no és res més que usar tècniques del llenguatge teatral per a dotar d'una estructura teatral al

poema. Això és possible quan existeix una representació de l'acció per uns personatges, en un espai determinat, a partir de la modificació del poema que serà adaptat a les peculiaritats de l'esquema dramàtic. Per tant, el que cal en la dramatització és convertir en matèria dramàtica un text poètic que originàriament ha estat compost per a ser recitat. El resultat d'aquesta acció és el que denominem joc dramàtic (López, Jerez y Encabo, 2010: 13-18).

La dramatització és una activitat de tipus creatiu que permet, per damunt de tot, desenvolupar l'expressivitat de qui actua sense altres mitjans que els que són propis de l'art de dramatitzar (López, Jerez, Encabo, 2010: 16). Cervera (1986: 32-34) parla de quatre tipus de recursos fonamentals que afavoreixen el treball profitós d'aquesta expressivitat:

- L'expressió lingüística, a la qual ens referirem més endavant quan parlem de l'ús de la paraula i el to usat per atorgar valor expressiu a aquesta paraula.
- L'expressió corporal, que suposa l'expressió del llenguatge paralingüístic, en especial dels gestos que substitueixen la paraula oral a la qual afegeixen matisos particulars. Aquí podem distingir entre la mímica (que és la gestualitat del rostre), la posició del cos en relació amb l'espai i els moviments corporals que caracteritzen els personatges per allò que fan i pels sentiments que aquests volen transmetre.
- L'expressió plàstica, que té a veure amb el vestuari usat per dramatitzar el poema, així com el maquillatge, el pentinat, la vestimenta i calçat, la llum i la seva combinació, els decorats i tot el que ajudi a donar lluminositat i esplendor al joc dramàtic.
- L'expressió rítmica i musical, que integra en una sola dos formes expressives: el ritme i el so amb la finalitat d'acompanyar la dramatització de música i altres manifestacions més o menys reglades, com la dansa, la percussió o el ritme i l'expressivitat de la dicció per acompanyar i complementar el significat del text dramatitzat.

El concepte de *dramatització* cal usar-lo també per anomenar el procés mental mitjançant el qual es crea el joc dramàtic resultant i en el qual s'activa un component creador, sense el qual no s'entén l'èxit del joc dramàtic. Aquest procés creatiu passa per tres fases successives: selecció, associació i organització (Llamazares y Selfa, 2019):

La selección supone escoger formas, situaciones, hechos, palabras... ya existentes que, de forma más o menos consciente, asociamos con otras por distintos procedimientos de combinación, de transformación, de connotación o de reelaboración. Lo cierto es que el resultado de estos procesos, en ocasiones entrelazados entre sí, reclama una nueva organización del resultado obtenido, con lo cual lo que se consigue es una realidad nueva

que, lògicament, se diferencia bastant de la primitiva seleccionada que sirvió de punto de partida (p. 10).

La dramatització de poemes i el teatre posseeixen força similituds des del punt de vista escènic, però també diferències des del punt de vista educatiu. Per això és més senzilla d'aplicar a l'aula la primera que no pas la segona com ja van afirmar Cervera (1986) i López, Jérez y Encabo (2010: 9). D'entre totes aquestes diferències les més importants amb relació al corpus de poemes que poden ser dramatitzats són les tres següents (Selfa & Llamazares, 2016: 4):

- Qui dramatitza no és pròpiament en si mateix un actor, sinó més aviat algú que juga a fer *com si fos...* Per això, aquests jugadors poden anar alternant amb els observadors del joc dramàtic. Al teatre, en canvi, hi ha actors ben diferenciats en l'espai i en el rol que desenvolupa el públic.
- Pel que fa al text, al teatre hi ha un text que no es pot modificar. En canvi, a la dramatització sí, ja que la improvisació forma part de les aportacions fonamentals que els jugadors fan a l'acció desenvolupada al joc dramàtic. Nosaltres, a la proposta de poemes dramatitzats que fem, partim d'un text memoritzat que cada discent pot interpretar a la seva manera però dins dels canons d'acció que prefigura el poema.
- En tercer lloc, la dramatització és un procés en constant actualització. El teatre, per la seva part, és el resultat de la interpretació d'un text prefixat, inflexible i que no es pot modificar. A la dramatització interessa el procés que es fa a l'aula, des de la construcció dels decorats fins al repartiment de personatges. Aniria bé comptar a les escoles amb aules per desenvolupar exercicis de dramatització. Al teatre, per contra, es busca una espectacular posada en escena en un espai creat específicament per a la teatralitat.

POESIA, DRAMATITZACIÓ I EL DESENVOLUPAMENT DE L'EXPRESSION LINGÜÍSTICA

En línies generals, la poesia ha estat considerada com l'expressió d'allò que és bell mitjançant l'ús sonor de les paraules. En aquest sentit, jugar amb paraules és quelcom connatural a l'infant, ja que aquestes estan carregades de sonoritats, recursos expressius i significats lúdics. Aquest joc amb les paraules està lligat al desenvolupament de la llengua oral. En recitar els poemes van adquirint-se maneres de treballar l'expressivitat espontània i natural, la correcta vocalització de les paraules, l'adquisició de nou vocabulari i la utilització d'un llenguatge oral a l'empara de la correcta dicció que pertoca a cada moment (Cerrillo, 2007: 35).

La dramatització emprà l'expressió dramàtica com un mitjà per adquirir coneixements de tot tipus d'una manera molt expressiva. Això permet que l'infant s'apropii de la realitat, s'hi interessi i, fins i tot, la transformi (Prieto Grande, 2007: 915). Així, la dramatització, mitjançant el llenguatge oral, artístic i ritmicomusical, es constitueix com un tipus de joc molt adequat per treballar la capacitat lingüística (Tejerina, 1997: 76).

Quan parlem de dramatització i expressió lingüística ens estem referint a tot allò que està relacionat amb la paraula oral: el seu significat, la seva dicció en un context molt determinat i, fins i tot, la seva morfologia que pot ajudar a aconseguir uns efectes sonors lligats a sentiments determinats. Per tant, l'expressió lingüística plena suposa el domini de tots els recursos derivats de la paraula i del seu ús, i implica una correcció lingüística lligada a una expressivitat adequada. Un dels beneficis principals de la dramatització de poemes és el desenvolupament de l'expressió lingüística, la millora de l'ensenyament/aprenentatge de la lectoescriptura a partir de l'oralització dels textos poètics. El treball d'expressivitat oral de la dramatització facilita l'ensenyament i aprenentatge de les relacions grafofòniques i, doncs, de la consciència fonològica i de l'aprenentatge de la llengua i la lectoescriptura. "En aquest sentit, els mètodes de lectura de tipus fonològic són més eficaços que els mètodes de tipus global. En els primers s'ensenyen les lletres, els sons que tenen i les combinacions que hi ha. Els resultats d'investigació indiquen que els mètodes fonològics produeixen resultats mi-

llors, especialment entre l'alumnat en risc de dificultats d'aprenentatge de la lectoescriptura" (Cruz Ripoll i Porter, 2018).

D'altra banda, com que la dramatització està relacionada amb el joc simbòlic de rols, els seus objectius més destacats són els d'adquirir una major claredat en l'expressió, així com millorar la pronúncia i el to de veu que han de ser els adequats al context d'ús de la llengua oral.

Actuar fent un ús pragmàtic i creatiu de la paraula afavoreix la cohesió del grup a dins de l'espai de l'aula, com també fora d'ella. A més a més, fomenta el sentit de cooperació, de sentir-se responsable del company, de ser tolerant. Es tracta d'una activitat compartida, que ajuda a la socialització i al fet que els estudiants més tímids tinguin l'oportunitat de dramatitzar en jocs dramàtics on hi ha presència d'accions mudes (Cabanillas y Hoyos, 2018: 20-29).

Són dos els objectius, per resumir, que es volen assolir quan es treballen d'una manera harmònica els gèneres poètic i dramàtic en relació amb l'expressió lingüística: d'una banda, poesia i drama posseeixen uns tipus d'expressió particulars que conjuntament treballats ofereixen com a resultat un joc singular que afavoreix la comunicació lingüística; de l'altra, ambdós gèneres en conjunt potencien la comunicació entre iguals a més de crear entorns a l'aula d'observació i interpretació de la paraula declamada.

Heus aquí que la dramatització de poesies converteix el nen en un aprenent d'emissor que reproduïx el missatge que va fent seu a mesura que avança la seva edat escolar. Així, des del pla purament semàntic, ja hem parlat que el joc dramàtic possibilita l'aprenentatge de paraules noves; des del punt de vista sintàctic, s'alterna l'ús d'oracions simples amb oracions complexes, i des del punt de vista pragmàtic, als jocs dramàtics els cal una expressió lingüística que ha d'estar relacionada amb el context d'actuació que requereix la situació comunicativa (Valenzuela, 2004: 210) i amb la resta d'interlocutors (Escandell, 1996: 79). Des d'aquest punt de vista, la dramatització de poemes, com a exercici pràctic d'expressió lingüística, es regeix per les següents màximes: intervenir només en el moment oportú, ser coherents amb el tema que s'està tractant i ser clars, precisos i endreçats. Per això, en els intercanvis comunicatius que espontàniament surten al joc dramàtic, l'aprenent que dramatitza ha de saber que la seva expressió no sols ha de ser correcta des del punt de vista expressiu, sinó que igual d'important és que sigui adequada al context de comunicació.

Com assenyalen Selfa i Llamazares (2016: 6), referint-se a aquest exercici de llengua oral relacionat amb la dramatització de poemes,

la adquisición de una lengua es un proceso de socialización, un modelo transaccional entre un aprendiz y un usuario más experto de la lengua según el cual se establece un intercambio entre ambos que permite al niño

comprender las reglas del diálogo y no tanto la sintaxis o la semántica (Owens, 2003: 59).

Per tant, dramatitzar poemes ajuda a abordar el model imaginatiu (*fem com si...*) de Halliday (1982) o l'ús simbòlic o imaginatiu de la llengua (Tough, 1987: 92).

Fins ara hem aportat raons de tipus didàctic per treballar conjuntament poesia i drama a l'aula, però, a més a més, existeixen les de caire curricular com tot seguit indicarem. Així, al currículum de la segona etapa d'Educació Infantil, a l'apartat de *Què s'hi aprèn*, s'incideix en la importància de comunicar-se mitjançant "contacontes, dramatitzacions, audicions, exposicions temàtiques, titelles, músiques, pel·lícules i documentals, edició de fulletons, informatius, cartelleres, projectes de recerca, clubs de lectura etc." (GenCat, 2016: 28-29). I al d'Educació Primària, als continguts de llengua catalana i literatura (1r i 2n, 3r i 4t i 5è i 6è) es parla explícitament de la "reproducció de textos orals memoritzats (cançons, poemes, dramatitzacions)" (GenCat, 40, 52, 64).

NARRACIÓ, DRAMATITZACIÓ I ESCENIFICACIÓ: DIFERÈNCIES PRINCIPALS

La dramatització suposa la representació d'una acció. Aquest és el fet principal que la diferencia de la narració. Per això, la narració engloba qualsevol acció, real o fantàstica, que pot explicar-se mitjançant la paraula. Aquesta explicació, que anomenem relat, és una narració. Però quan utilitzem tots els recursos expressius (expressió lingüística, corporal, plàstica i ritmicomusical) i no ens limitem només a oferir una referència a l'acció, sinó que la reproduïm o repetim convencionalment, és llavors quan estem parlant de dramatització (Caballero, 2019). La diferència principal entre narració i dramatització queda clara des del moment en què la primera usa només la paraula i la segona empra tots els recursos expressius per donar vida a aquesta.

Pel que fa a la recepció del text narratiu i del text dramàtic, el receptor de la narració, inclosa la poesia narrativa, representa a la seva ment cadascuna de les informacions que el text narratiu descriu per parts i successivament. En canvi, el receptor de textos dramàtics, inclosos el poemes dramatitzats, rep simultàniament signes lingüístics i no lingüístics (acústics i visuals) que són al context de dramatització. Per tant, la feina d'aquest receptor no és tant fer una composició, com més aviat observar (Bobes, 1985: 307-308).

És per això que el drama, des de l'essència de la representació i interpretació d'un text, guia el lector i l'espectador de la dramatització cap a una forma de recepció determinada que es caracteritza per oferir una simultaneïtat de signes a partir de diversos sistemes de comunicació. Per contra, la narració ho fa tot al signe lingüístic i a la seva linealitat. La narració no pot presentar una simultaneïtat de signes en diversos sistemes. La dramatització sí (Bobes, 1985: 309).

Existeixen, a més a més, altres aspectes que diferencien el gènere narratiu del dramàtic en els processos d'emissió i recepció. Com diuen Llamazares i Selfa (2019)

El narrador mantiene en el texto una visión subjetiva y ofrece una presentación valorativa de los personajes, acciones y otros elementos narrativos.

El dramaturgo presenta hechos y personajes a partir de una visión conjunta y en un tiempo paralelo al de la recepción, sin que pueda expresar impresiones sobre ellos, al menos en forma directa, pues tendría que interrumpir los diálogos (p. 14).

Convindrà ara fixar la mirada entre els conceptes de dramatització i escenificació. La dramatització crea estructura dramàtica i l'escenificació no. En el procés de dramatització hi ha presents elements que defineixen aquest gènere: personatges, conflicte, espai, temps, argument i tema. En l'escenificació, el mateix acte d'escenificar compta exclusivament amb l'acció i els elements verbals, des de la naturalesa més intrínseca a aquests, no suposen la representació d'una acció (Cervera, 1990: 126). La dramatització és un procés de creació que consisteix a utilitzar tècniques del llenguatge teatral, es tracta de crear una estructura teatral a partir d'un poema que representa una acció que duen a terme uns personatges en un espai determinat, modificant la forma original dels textos que es volen dramatitzar i adaptant-los a les característiques de l'esquema dramàtic. (Llamazares i Selfa, 2019). Escenificar és dir en veu alta un poema amb expressivitat i sentiment, mentre que la dramatització implica una transformació del poema, i per transformar-lo cal comprendre'l. Es tracta d'una activitat més complexa que és "ahora didàctica, creativa i lúdica i que permet a l'infant desenvolupar la seva expressivitat, utilitzant els mitjans propis de l'art de dramatitzar" (López, Jerez i Encabo, 2010).

Per tant, des de la diferència que hem establert entre aquests tres conceptes, podem parlar de:

1. Poemes dramatitzables. Són els que no van ser escrits per a ser representats, però per les seves característiques formals i per la naturalesa dels fets explicats es poden dotar d'estructura dramàtica i de l'anomenat joc dramàtic que hem explicat amb anterioritat. Cervera (1990: 127) afirma que són textos dramatitzables perquè reuneixen els elements fonamentals del drama que acabem de citar i suposen la reproducció directa i immediata d'una acció, sense intermediació d'un narrador.

2. Poemes escenificables. No tenen estructura dramàtica perquè només narren un esdeveniment o perquè l'autor manifesta els seus sentiments davant un fet. També presenten merament elements verbals que en si mateixos no suposen la reproducció directa i immediata d'una acció. Cervera (1990: 127) els qualifica d'escenificables perquè permeten un joc escènic, és a dir, mentre una veu (el narrador) recita la poesia uns actors, que mai prendrien la paraula, es mourien en escena seguint el text poètic. Es tracta, doncs, d'un joc d'aparença dramàtica perquè no és una representació directa d'una acció. No són els personatges els que la porten endavant sinó un narrador. I el narrador no és un element del drama.

Per exemple, en el poema de Joana Raspall (Raspall, 2002) que reproduïm tot seguit un narrador trasllada als oients la voluntat d'un nen de pujar al cel a collir paraules. Mentre es recita aquesta poesia, s'escenifica aquesta acció de pujar al cel al mateix temps que un grup de nens espera que el qui puja torni a baixar, com s'infereix en els darrers quatre versos del poema:

ENDREÇA

Pujaré al cel blau
a collir paraules
per una escaleta
tallada en el vent.
És, cada graó,
un manyoc de boira;
a cada replà
hi brilla un estel.
Els cants dels ocells
hi fan de barana;
aromes de flors
hi posen dosser.

Espereu-me a baix:
tornaré amb les mans
curulles de somnis,
i us els donaré.

Ara bé, volem fer un incís en aquest punt en què mirem d'establir diferències entre dramatització i escenificació. És ben cert que hi ha poemes on la veu del narrador es barreja amb el diàleg que estableixen dos o més personatges. Vegem-ho en aquest poema de Joan Maragall (Martorell, 1995: 39-40) recollit en una de les antologies per a infants que hem utilitzat:

*Ai, boscos de Vallvidrera!
quines sentors m'heu donat!
Tenia el mar al darrera
i al davant el Montserrat,
i als peus els llocs del poeta
que ja és a l'eternitat.
Més enllà d'altres carenes,*

*el Pirineu, tot nevat,
i aquell dolç país de França
que deu ser a l'altre costat...
Ai, boscos de Vallvidrera!
quines sentors m'heu donat!
Tot baixant per la drecera
he vist un arbre rosat:*
—Ametller que presumies,
un altre se t'ha avançat.
—De massa matiner que era
ara em veus tan despullat:
les glaçades d'aquests dies
totes les flors m'han llevat;
però encara en tinc unes quantes;
mira'm de l'altre costat.
—Ara veig que no tens culpa:
Ametller, que Déu te guard,
que se'ns tu la bona nova
no m'ho hauria semblat.

Els catorze primers versos són els que permeten configurar els elements —personatges que intervenen, espai que fa imaginar on es deu dur a terme la dramatització— que envolten el joc dramàtic pròpiament dit. Per tant, sí que considerem poemes com aquests susceptibles de ser dramatitzats. El resultat del procés de dramatització aplicat al poema de Maragall seria aquest:

(Un llenyataire camina pels boscos de Vallvidrera fins que es troba un ametller rosat, amb qui parla).

LLENYATAIRE: Ametller que presumies,
un altre se t'ha avançat.

AMETLLER: De massa matiner que era
ara em veus tan despullat:
les glaçades d'aquests dies
totes les flors m'han llevat;
però encara en tinc unes quantes;
mira'm de l'altre costat.

© dels textos: Enric Falguera Garcia i Moisès Selfa Sastre, 2021

© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2021

C/ Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat

Primera edició: setembre de 2021

ISBN: 978-84-1303-296-2

DL: L 488-2021

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L
www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.